

הרב מאיר ברקוביץ - ר"מ במכון

תשלומין בעדות שקר ועדים זוממין בזמן הזה

ראשי פרקים

- א. חיוב תשלומין בגין עדות שקר
- ב. נתה"מ - מדוע אין חיוב המלקות פוטר מתשלומין מדינא דגרמי?
- ג. קצוה"ח - היחס בין מלקות ותשלומי ממון בעדות שקר
- ד. הגדרת 'שוגגין' ו'מזידין' לענין דין קם ליה בדרבה מיניה
- ה. חיובי מלקויות בזמן הזה - שוגגין או מזידין?
- ו. שיטת הריטב"א - אף בממון אומרים 'ולא כאשר עשה'
- ז. הודאה על חיוב ממון ומלקות בבת אחת

א. חיוב תשלומין בגין עדות שקר

בחמש הלכות נדון חיוב תשלומין בגין גרימת הפסד ממון כתוצאה מעדות שקר:

א) חושן משפט כט, ב

עדים שאמרו: שקר העדנו, נאמנים לגבי עצמם, וחייבים לשלם כל מה שגדמו להפסיד בעדותן.

ב) שם א, ד הגהת הרמ"א

דיני דגרמי, וכן דין המוסר לאנסין, דנין אותן דיינים שאינם סמוכים בא"י. הגה: עדים שהעידו עדות שקר והוזמו, והוציאו ממון על פיהם ואי אפשר למיהדר, דנין אותם ומחייבין אותם לשלם (מרדכי ר"פ החובל). ועיין לקמן כט, ב.

ג) שם לח, א

...עדים שהעידו בבית דין באחד שחייב לחבירו מנה, ואחר כך אמרו: שקר העדנו, עדותם הראשונה קיימת, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד; אבל נאמנים לגבי עצמם, לשלם לו כל מה שהפסידוהו.

ד) שם מו, לז

... אבל אם אמרו שהיו אנוסין מחמת ממון, או שהיה שטר אמנה, או שהיו פסולים בעבירה, אינם נאמנים. ואפילו אמרו שאחר כך עשו תשובה. ואף על פי שאינם נאמנים לבטל השטר, מ"מ לגבי דידהו נאמנים, **וחייבים לשלם ללווה ההפסד שבא לו מכח חתימתם...**

ה) שם כח, ג

אם עובד כוכבים תובע לישראל, ויש ישראל יודע עדות לעובד כוכבים נגד ישראל, ואין עד אלא הוא, והעובד כוכבים תובעו שיעיד לו במקום שדיני העובדי כוכבים לחייב ממון ע"פ עד אחד, אסור להעיד לו; ואם העיד, משמתין אותו. הגה: אבל אינו חייב לשלם, דיכול לומר: אמת העדתי. **אבל אם יש לבורר ששקר העיד, חייב לשלם.**

ביחס לאפשרות לחייב (בממון) עדי שקר בעדות ממון יש לדון מכמה צדדים: מדין יועשיתם לו כאשר זמם – אם הוזמו, מדינא דגרמי – חיוב ששייך רק אם אכן הוציאו ממון על פיהם (ובאופן שיאי אפשר לאהדוריה' כלומר שא"א להוציא הממון בחזרה).

בסי' א כתב הסמ"ע (ס"ק טו) שאין כונת הרמ"א לפרש (דברי המחבר) דינא דגרמי, שכן דינא דגרמי מבואר בסי' שפו, אלא קתבו כאן לדין בפני עצמו מהמרדכי ברי"פ החובל. והוסיף (ס"ק טז) דוקא שהוציאו ממון על ידם דחיוב הזמה גרידא קנס הוא ואין דנים בזמן הזה.

בניגוד לדברי הסמ"ע נמצא בבאור הגר"א שם שכתב שדברי הרמ"א דלא כרבי עקיבא, ורצונו לומר שרי"ע ס"ל שעדים זוממין קנסא הוא ואין משלמין עפ"י עצמן, ועיי' בדברי נתה"מ.

הרש"ש בב"ק ד, ב דן במוזמים בעדות ממון שהנתבע כבר שילם באופן שא"א להחזיר – מדוע לא יתחייבו שני תשלומין – מדיני הזמה (לתוס' שסוברים שבממון לא אומרים 'כאשר עשה') ומדינא דגרמי, ותיירץ שחידוש התורה שהמזימים נאמנים אינו אלא לענין תשלומי הזמה ולא לממון מצד דינא דגרמי (נמצא לדעתו לעולם לא נחייב עדי שקר בעדות ממון כי הכת שתסתור דבריהם – אפילו בהזמה – אינה נאמנת יותר מהם). דברי הרש"ש הם בניגוד לדברי הריטב"א שדן להדיא באפשרות לחייב עדים זוממין באופן שהוציאו כבר ממון ('כאשר עשה') מצד דינא דגרמי. ועיי' שיעורי

ר' שמואל עמ"ס מכות אות קמה (שיצא לדון האם יש כאן שני חיובים שונים במהותם).¹

ב. נתה"מ - מדוע אין חיוב המלקות פוטר מתשלומין מדינא דגרמי?

נתיבות המשפט (א, ג) הקשה: עדים זוממים בני מלקות נינהו (לאו דלא תענה) ומלקות פוטר מתשלומין, והא דאמרינן בר"פ אלו נערוות בפ"י ריבתה תורה עדים זוממין לתשלומין דזהו דוקא בממון שבא מכח כאשר זמם אבל ממון דהכא לאו מכח כאשר זמם [כי אין דנים דיני קנסות בזה"ז] אלא מכח דינא דגרמי, אי"כ המלקות פוטרן?

ותירץ: הואיל וחייבים אף בתשלומין מכח כאשר זמם (ואי איכא מומחים משלמים ואינם לוקין) וממון זה פוטר ממלקות, ממילא הרשות בידינו לדון ולחייב בממון אחר.²

וסיים שמכאן מוכח כתוסי' (בי"ק ד, ב) שבממון לא שייך לומר כאשר זמם ולא כאשר עשה, כי אם לא היה חייב בממון של כאשר זמם, שוב לא היה נפטר ממלקות של "לא תענה", וחיוב המלקות פוטר מממון דדינא דגרמי. ואה"נ במקום שייפטר מתשלומי הזמה שוב אין לחייבו אף מדינא דגרמי.

¹ יש לציין כי דעת ר"ח - כנראה (ראה טור סי' לח) - ורמב"ם היא שאין משלם עפ"י עצמו. עיי' דברי הרמב"ם סו"פ יח מעדות:

חיוב העדים זוממים לשלם במקום שחייבין לשלם קנס הוא ולפיכך אין משלמין עפ"י עצמן. כיצד הרי שהעידו ונחקרה עדותן בבית דין ואח"כ אמרו שניהם עדות שקר העדנו ואין לזה אצל זה כלום או שאמרו העדנו על זה... והוזמנו אין משלמין על פיהן וכו"ו. וכבר נתקשו נושאי כליו מדוע אינם משלמים, הרי מודים ששיקרו (לעומת מקרה ב' - והוזמו וכו') ואכמ"ל.

² עיי' שו"ת חמדת שלמה אבה"ע סי' נב בשם הגאון מליסא שבעדות בדיני ממונות בלי דרישות וחקירות (לאחר תקנת חכמים) העדות מדרבנן ואינו עובר בלאו דלא תענה.

וצ"ע ממש"כ בספרו נתה"מ א, ג הנדון בגוף המאמר שהקשה איך מחייבים עדים זוממין בממון מדינא דגרמי הרי עברו על לא תענה וחיוב המלקות פוטר מתשלומין ע"ש, ולפי דבריו בחמדת שלמה בדיני ממונות לא עוברים על לא תענה. ושמא יש ליישב כך: הואיל ומדובר שם בשו"ע (בסי' א) בהזמה, בהכרח שהיו חלק מהחקירות ואולי באופן שיש חלק מהחקירות, תוקף העדות יהיה מדאורייתא, וכפי שהציע החזו"א אבה"ע יט, ב ועדיין צ"ע.

ג. קצוה"ח - היחס בין מלקות ותשלומי ממון בעדות שקר

מסקנה דומה מופיעה בקצוה"ח לה, א בבאור דברי הגמרא במכות ג, א: אמר רב יהודה אמר רב: עד זומם משלם לפי חלקו. מאי משלם לפי חלקו? אילימא דהאי משלם פלגא והאי משלם פלגא, תנינא וכו' אמר רבא: באומר עדות שקר העדתי. כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, אלא, באומר העדנו והוזמנו בבי"ד פלוני. כמאן? דלא כרי"ע, דאי כרי"ע, הא אמר: אף אינו משלם ע"פ עצמו. אלא, באומר העדנו והוזמנו בבי"ד פלוני וחוייבנו ממון, סי"ד אמינא: כיון דלחבריה לא מצי מחייב ליה, איהו נמי לא מיחייב, קמ"ל.

והקשו הראשונים על קושיית הגמ' 'כל כמיניה כיון שהגיד וכו', הרי יש כאן הודאת בעי"ד על עדות שקר ודי בכך לחייב ממון, ואדרבא הטעם של כיון שהגיד זו סיבה לחיוב, הואיל ואינו יכול לחזור מעדותו מתברר שאכן גרם לו הפסד (עי' ריטב"א).

קצוה"ח יישב, שסוגיא זו תלויה במחלוקת אמוראים, ואלו תורף דבריו: בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין לממון ולכן בדרי"כ אין מלקות. אך כשאין דין של 'כאשר זמם' כמו בעדות בן גרושה ובן חלוצה יש מלקות. חידוש התורה הוא שמשלמים ממון מדין 'כאשר זמם' אך ביחס לחיובי ממון אחרים י"ל שחוזר הדין – שחייבים מלקות ואינם משלמים. אמנם פטורים העדים ממלקות אך זה לא גרע מחייבי מלקות שוגגין. לפיכך הדין שלפנינו תלוי במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש (המוזכרת בכתובות לה, א). ר"ל סובר שחייבי מלקות שוגגין פטורים מממון, ולכן על אף שנפטרו ממלקות של לא תענה אינם משלמים, ואילו לרי"י שסובר שחייבי מלקות שוגגין משלמים ממון, הכא נמי – הואיל ופטורים ממלקות, משלמים הממון.

עפ"י זה כתב קצוה"ח שהסוגיא במכות ג, א היא לפי ר"ל ולכן מי שהודה שהעיד עדות שקר אינו משלם (כי לדבריו הרי הוא בכלל חייבי מלקות שוגגים שאינם

משלמים). אבל הלכה כר"י, ולכן בשו"ע נפסק שהמודה שהעיד עדות שקר ישלם ממון (ע"ש הסברו ללשון הגמ' 'כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד').³

ד. הגדרת 'שוגגין' ו'מזידין' לענין דין קס ליה בדרבה מיניה

נתה"מ הציע אותו חשבון אך לא ציין שהוא תלוי במחלוקת האמוראים. ויש להסתפק האם הוא מודה לקצוה"ח אלא שכתב דבריו אליבא דהלכתא וכו"י או שסבור שנדון דידן אינו תלוי במחלוקת. יתכן ומחלוקת (אם ננקוט כך) הקצות והנתיבות תלויה בהגדרת 'שוגגין' ומזידין' בענין שלפנינו. ויש בענין זה מחלוקת ראשונים. איתא בסנהדרין עב:

היה בא במחתרת ושבר את החבית, אם יש לו דמים - חייב, אם אין לו דמים פטור.

ונחלקו רש"י והרמ"ה בהסבר הסיפא: אם אין לו דמים פטור. ברור שיסוד הפטור הוא דין קס ליה בדרבה מיניה. אך במקרה שלפנינו היבא במחתרת לא הומת בפועל. רש"י כתב:

אין לו דמים ... דחייב מיתה וחייב תשלומין באין כאחד, ואף על פי שניצל פטור מן התשלומין, דקיימא לן (כתובות לה, א) חייבי מיתות שוגגין, כגון שלא התרו בהן, אין משלמין ממון שעם המיתה, אף על פי שאין נהרגין. בניגוד לדברי רש"י כתב הרמ"ה:

ואפילו למאן דאמר חייבי מיתות שוגגין חייבין לשלם, התם הוא דלא הוי חיוב מיתה כלל, הכא בההיא שעתא מיהת הוה איכא חיוב מיתה. לדעת רש"י הבא במחתרת שהיה אפשר להרגו – הרי הוא בכלל חייבי מיתות שוגגין (לענין קלבי"מ), ואילו לרמ"ה נחשב הוא בכלל מזידין שכן חייב היה מיתה. הסבר מחלוקתם נעוץ, כנראה, בשאלה מה ההבדל בין חייבי מיתות (=ח"מ) שוגגין לח"מ מזידין. על ח"מ שוגגין לא היה דין מיתה בפועל – ולפי"ז רודף/בא במחתרת נקרא מזידין, או שההבדל בין מזידין לשוגגין הוא בכך שאין לנו כח להעניש בשני

³ דברי קצוה"ח לה, א בבאור סוגיית הגמ' מכות ג, א צ"ע. בגמ' שם לא נזכר הזמה אלא 'עדות שקר העדנו' ולכן אין מקום לדון על חיוב ממון מצד הזמה, שיפטור מחיוב המלקות (קושיית הי"ב בית אפרים' חו"מ סי' ו).

עונשים, אבל במקום שהנידון ניצל ונפטר מעונש שוב אפשר לחייבו (ואינו בגדר מזיד אלא שוגג). הגישה הראשונה היא גישת הרמ"ה והשניה – מסבירה את שיטת רש"י⁴. נראה שנתה"מ נקט כרמ"ה. לכן בנידון דידן עד השקר נחשב לחייבי מלקות מזידין, באופן שחיוב המלקות פוטר מממון בין לר"י ובין לר"ל. קצוה"ח (לח) שתלה הדברים במחלוקת ר"י ור"ל סבור, לכאורה, כרש"י, שלפנינו ח"מ שוגגין. יש להעיר שקצוה"ח בעצמו (כח, א) כיון לדברי הרמ"ה מבלי להזכירו. וכבר העיר האחיעזר אבה"ע יט שדברי קצוה"ח שם כרמ"ה. וצ"ב ביישוב סתירה זו בדברי הקצות. ועיין קהילות יעקב עמ"ס מכות שביאר דעת רמ"ה כך: על ח"מ שוגגין לא היה דין מיתה כלל, ורודף שהיה עליו חיוב מיתה בפועל חשיב מזידין: לפי"ז י"ל שבנוגע לחיוב מלקות בזה"ז אף הרמ"ה יודה לרש"י.

ה. חייבי מלקות בזמן הזה - שוגגין או מזידין ?

הרי"ם בחידושו לחו"מ סי' א (אות לו) העיר על דברי נתה"מ כך: גם אישתמיט ליה דברי הש"ך סי' שלח שכי דבזה"ז אין מלקות פוטר מתשלומין כיון שאין דנין דין מלקות הוי כחייבי מלקות שוגגין מאחר דלא עבדינן החומרא. כוננו לדברי הש"ך בחו"מ שלח, ב. המחבר כתב: "הרי שצמאה ואינו משקה אותה, פירש עור על הדיש כדי שלא תאכל, כל זה וכיוצא בזה אסור, ואינו לוקה". הבי"י העיר שאין דרכו של הטור לעסוק בהלכות שאינן נוהגות בזה"ז, אך נמשך אחר לשון הרמב"ם. הבי"ח כתב שנפ"מ שאם היה חייב מלקות היה פטור מתשלומין (ד' קבין לפרה וכו'). ועל כך טען הש"ך: ועוד נ"ל דבזמן הזה אפילו היה מלקות ותשלומין כאחד חייב ממון דהא קיי"ל דאם לא התרו בו או ששגג חייב בתשלומים... אלמא דגבי חייבי מלקות בעי דוקא היכא דלוקה ממש אי"כ בזמן הזה הוי כלא התרה בו וכו'.

אמנם יש בדבר זה מחלוקת אחרונים: עי' קצוה"ח כח, א שס"ל שהיכא שנגמר דינו וברח (ולא נתקיים העונש) חשיב מזידין, אך חייבי מלקות בזה"ז חשיב כשוגגין.

⁴ ועיין קהילות יעקב עמ"ס מכות סי' יג.

לכאורה יש לפנינו שלש שיטות (ונראה שכולם אליבא דהרמ"ה הנ"ל) במעמד חייבי מלקויות בזה"ז.

א. נתיבות המשפט (א, ג): בזה"ז חשיב כמזדין (כי יש חיוב מלקות אף שבפועל אין מלקין, וכן דעת תרומת הכרי, כדלקמן).

ב. קצוה"ח (כח, א) – חשיב כשוגגין כי אין אפשרות – בשעת החיוב/העבירה – לחלקות (או מצד שחסר בהתראה). קצוה"ח כותב כך: "...הלכך היכא דלא עבדין החומרא כגון בשוגג או שלא בהתראה או בזה"ז...". הרי שלא הגדיר המציאות בזמן הזה כשוגג.

ג. ש"ך – דגבי חייבי מלקות בעינן דוקא **שילקה ממש** ובזה"ז הוי כלא התרו בו. תרומת הכרי סי' שלח מתייחס לדברי הש"ך הנ"ל וז"ל: "ובזה יש לפקפק דגם האידנא אם התרו בו פטור מתשלומין ואף שאין לנו סמוכים לחלקותו כמו חייבי מלקות בזמן המומחים במקום שאין בי"ד ולמחר ייתא משיחא וילקה וכו"ו"⁵. בטעם הדבר עי' קוב"ש כתובות אות צ:

...אבל קשה דהא לאחר שבטלו סנהדרין לכאורה לא שייכא התראה, ואפילו אתרו ביה הוי כלא אתרו ביה, דהא צריך שיתיר עצמו למיתה וזה לא שייך בזמן שאין דנין דיני נפשות וכו' ואפשר לומר דא"צ שיתיר עצמו למיתה בפועל אלא שיתיר עצמו לחיוב מיתה וזה שייך גם בזה"ז וכו'. והנה נפ"מ מחקירה זאת בזה"ז, לענין חייבי מלקות וממון היכא דאתרו ביה בזה"ז אי מיפטר מממון⁶.

⁵ עי' שו"ת רע"א ח"ג סי' ח: "...הגע עצמך במשי"כ הטור שם (סי' לח) דאין לוקין א"כ העידו שהוא בן גרושה וגם הא דעדים זוממין א"צ התראה הא אין נפ"מ בזה בזה"ז לענין מלקות, ולומר דנפ"מ לענין אם קרעו שיראים באותה שעה דאם חייבים מלקות פטורים מממון דאינו לוקה ומשלם, זה אינו דהא קי"ל כר"י דחייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין בזה"ז כלא אתרו ביה וכו"ו". מבואר בדבריו שבה"ז הוי שוגגין. אך משי"כ כן ביחס לעדים זוממין כבר יישיבה הרב אונטרמן וכדלקמן.

הרב שך באבי עזרי חובל ומזיק ד, ט (ג) ציין לדברי רע"א הנ"ל ותמה על דבריו: בודאי שגם בזה"ז אם יתרו ביה אף שאין בית דין לחייבו יהיה פטור מממון, שזה לא נקרא חייבי מלקות שוגגין וכשיהיה בי"ד סמוכין ילקו אותו על התראה זו, וע"כ בודאי שיפטור מממון ופשוט הרי שמחלוקת האבי עזרי ורע"א היא מחלוקת תרומת הכרי עם הש"ך.

⁶ ועי' קוב"ש ח"ב סי' לה: "גם אפשר דלא מיקרי כלל התראה בזמן הזה כיון שידוע שלא ילקוהו דליכא בי"ד, וצ"ע". יש להסתפק אם הדברים זהים למשי"כ בכתובות.

יש להעיר שלקוב"ש פשוט שיש דין יתיר עצמו' במלקות כפי שיש בנפשות.⁷
אלא שאף בלי הצורך שיתיר עצמו – במלקות – י"ל שבזמן שאין ב"ד, חסר בהתראה, והמותרה אינו מרגיש בחומר האיסור.
הרב אונטרמן⁸ כתב שדברי נתיבות המשפט נכונים אף אליבא דהש"ך. יעויין כתובות לג, א שעדים זוממין חייבים מלקות אף בלי התראה, ולפיכך י"ל שאף אם שאר חייבי מלקות נחשבים בזה"ז לשוגגין אף אם היתה התראה מ"מ עדים זוממין חייבים מלקות אף בלא התראה.⁹
בדעת הר"ם נצטרך ליישב שסובר שעדים זוממין שלוקין מדין 'כאשר זמם' אינם צריכים התראה (כגון אם העידו שפלוני בן גרושה¹⁰), אך מלקות מצד הלאו של לא תענה אינם אלא לאחר התראה¹¹, וכן דעת הערוך לנר (מכות ב, ב ד"ה אלא עדים).

ו. שיטת הריטב"א - אף בממון אומרים 'ולא כאשר עשה'

הנתיבות כתב שמדברי הרמ"א (חו"מ א, ד) ראייה שלא אמרינן בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה (דאלי"כ אין כאן ממון דכאשר זמם ולא ייפטר ממלקות).
צ"ע לריטב"א, שסובר שאף בממון אומרים 'ולא כאשר עשה', מאי איכא למימר (והריטב"א מכות ב, ב סובר שאכן משלמים מדינא דגרמא)?
י"ל שבזה"ז לא חשיב מחוייב מלקות כלל (אמנם בעדים זוממין קשה לומר כך וכנ"ל מהרב אונטרמן¹²).

⁷ ראה אנצ' תלמודית כרך יא ע' התראה (הערות 149–154) שיטות ראשונים ואחרונים בענין.

⁸ שבט מיהודא ח"א עמ' קלא ובמהדורה חדשה עמ' קסו.

⁹ המהדיר לתרומת הכרי הוצאת מכון י-ס ציין לדברי הנתיבות דידן בסי"א, ולאור דברי הרב אונטרמן אינו מן הענין (ההפניה, אמנם, נכונה לפי הבנת הר"ם בדברי נתי"מ).

¹⁰ בשטמ"ק ב"ק עז, ב מובא בשם תוס' שאנך, שעדי בן גרושה שהוזמו לוקין רק אם היתה התראה ודברי הגמ' בכתובות לג, א שעדים זוממין אי"צ התראה נאמרו רק במעידים שפלוני חייב מלקות, וצ"ע מדברי הגמ' המפורשים בכתובות שם ע"י אבנ"מ ז, יב ובדברי חתנו במפתח שם ובשיעורי ר' שמואל מכות ס"א אות ה.

¹¹ האריכו בשאלה זו רבותינו האחרונים ע"י פתח הבית על סוגיות השי"ס ס"י כח (לגר"א טיקטין) הו"ד בקצרה באו"ש עדות יג, ז בהג"ה. ובשיעורי ר' שמואל עמ"ס מכות ס"א א העלה שנחלקו ראשונים בדבר זה.

באופן אחר ניתן להסביר על פי דברי חיי הרי"ם. ביחס לדברי הנתניבות הנ"ל, טען הרי"ם שביכאשר עשה' (בין אם מחייבים ממון ובין אם לא) אין מלקות, דמלקות ילפינן מ'והצדיקו את הצדיק' וכשארין פרשת הזמה (דכאשר עשה) אין מלקות, ודלא כמש"כ רע"א בשו"ת קעו, שיש מלקות משום לא תענה אף ביכאשר עשה'. בניגוד לגישה זו כתב הבית אפרים (חו"מ סי' ו): מלקות מתחייבים בשעת ההגדה ממון (דינא דגרמי) משהוציאו ביי"ד את הממון¹². ממילא אין פטור של קלב"מ כי החיובים אינם בבת אחת. אמנם זה תלוי בדין זורק חץ וקרע שיראין ולבסוף הרג וכתב רע"א (שו"ת סי' קסד) דפטור על השיראין בפרט שחיוב המלקות וסיבת חיוב הממון הם במעשה אחד¹⁴, ואכן הבית אפרים כתב: "דמ"מ י"ל [=יש ליישב] כיון דעיקר החיוב שלהם על שעת עדותן". מלבד הדחייה הנ"ל תירוץ זה לא יועיל בשיטת הריטב"א. עיי ריטב"א מכות ג, א בד"ה ופרכינן כל כמיניה וז"ל: "ואיכא למידק לפירוש זה דמאי קושיא דהא אדרבה לפי שאינו יכול לחזור בו מעדותו והנדון מתחייב על פיהם הוא חייב לשלם מה שיפסידו בעדותן". מבואר שאף אם טרם שילם, העדים כבר נתחייבו בתשלומין ולא כהנחה הנ"ל שתשלומין מדינא דגרמי הוא רק לאחר שהוציאו ממון על פיהם.

¹² בשיעורי ר' שמואל עמ"ס מכות אות קלח הסתפק אף בעדים זוממין בזה"ז: "או דילמא דבה"ז שאני כיון דליכא מציאיות לחייבו".

¹³ מכח סברה זו כתב המאזניים למשפט שאין מקום לקושיית הנתניבות.

¹⁴ בחיי הגרני"ט ובאופן דומה בקונטרסי שיעורים עמ"ס ב"מ העלו שבמעשה אחד פטורים מקלב"מ אף אם זמן חלות החיובים מתפצל. וצ"ב מדוע לא הוכיחו כשיטתם מעדים זוממים: לכאורה חיוב המלקות הוא מהרגע בו העידו עדות שקר ואילו חיוב התשלומין אינו אלא לאחר שנגמר הדין וא"כ מדוע נזקקו בגמ' לטעמים שונים לומר: "בפירוש ריבתה תורה עדים זוממין" לממון ולא למלקות והרי אין כאן סיבה לפטור מצד קלב"מ.

ז. הודאה על חיוב ממון ומלקות בבת אחת

דברי נתיבות המשפט הנייל צ"ע מחו"מ כט, א: "עדים שאמרו: שקר העדנו, נאמנים לגבי עצמם, וחייבים לשלם כל מה שגרמו להפסיד בעדותך". קושיית הנתיבות (מלקות פוטר מתשלומין) חוזרת וניעורה ותירוץ לא יועיל כאן (כי אין כאן הזמה כלל ואין כאן ממון של 'כאשר זמם' שיפטור מהמלקות)!! ועייכ צ"ל אחת משתי הנחות: בזה"ז לא חשיב חייבי מלקות מזידין, או דלא חשיב בעידניה, וצ"ע כי שתי הנחות אלו אינן על דעת הנתיבות. ועל כרחך צ"ל בדעת הנתיבות שאין לראות בהודאה על עדות שקר הודאה בחיוב מלקות, ולכל הפחות אין לראות במודה כחייבי מלקות מזידין (ז"א – אדם שיודה שהזיק לחבירו בזמן שעשה איסור באופן שחייב מלקות, לא נפטור אותו בטענה שלדבריו אינו חייב לשלם אלא ללקות, אלא נאמר שהודאתו מועילה לעצם חיוב הממון, אף שלדבריו היה אמור להתחייב מלקות - אילו היו (באים) עדים והתראה). ואולי יש ליישב באופן אחר: הפטור של ממון ומלקות נלמד מיכדי רשעתו ותלוי ברשעה המסורה לבית דין, וכאן הרשעה אינה מסורה לבית דין כי המעשה נמסר לבי"ד עפ"י הודאה בלבד.